

Informație
privind respectarea în Republica Moldova a drepturilor prevăzute de Pactul internațional
cu privire la drepturile economice, sociale și culturale

Articolul 2

Deși Constituția și alte acte normative stabilesc egalitatea cetățenilor, pînă în prezent unele legi continuă să diferențeze cetățenii în drepturi. Rămâne nereglementat mecanismul de protecție în caz de discriminare sau inegalitate în drepturi.

În prezent, în Republica Moldova nu există un act legislativ special privind excluderea oricărei discriminări, iar cadrul legislativ național conține prevederi înserate în diferite acte legislative care interzic discriminarea pe diferite criterii, însă în pofida existenței acestora, la nivel național nu există nici o lege, nu este generalizată în acest domeniu practica judiciară.

Ombudsmanii susțin că urgentarea adoptării proiectului de Lege privind prevenirea și combaterea discriminării Republica Moldova va prilejui reconfirmarea profilului particular în vederea combaterii oricărei forme de discriminare și intoleranță.

Proiectul de lege propus vizează acele categorii de persoane, care pot fi supuse discriminării pe criterii de rasă, naționalitate, origine etnică, limbă, religie, convingere, culoare, sex, vârstă, stare a sănătății, origine socială, dizabilitate, orientare sexuală, opinie, apartenență politică, origine socială, avere, apartenență la o categorie de persoane defavorizate, precum și pe bază de orice alt criteriu.

De menționat că, potrivit prevederilor proiectului de Lege nominalizat, cu referire la cadrul instituțional pentru prevenirea discriminării, avocații parlamentari vor fi subiecți cu atribuții în domeniul prevenirii discriminării. Mai mult ca atât, constatarea existenței sau inexistenței actului de discriminare va fi inițiat de către avocații parlamentari din proprie inițiativă sau la cererea persoanei care se consideră că a fost discriminată.

În Republica Moldova, s-a constatat că o parte considerabilă de romi se află în situația social-culturală dificilă, ceea ce influențează negativ realizarea drepturilor lor economice, sociale și culturale. Romii din Moldova continuă să fie unul dintre cele mai vulnerabile grupuri, ce înfruntă un risc mai mare de marginalizare de către autoritățile de stat și actorii non-statali. Acest lucru se datorează nereprezentării acestora în procesul decizional, precum și condițiilor sociale proaste, cifrelor ridicate de analfabetism, șomajului ridicat și existența stigmatului social și a prejudecăților negative, în special.¹

De altfel, problema existenței discriminării după anumite criterii în Republica Moldova a fost reflectată și în Rapoartele anuale ale Instituției Naționale ale Ombudsman-ului.²

„...în componența personalului organelor administrației publice centrale (aparatură de miniștri și alte organe ale administrației publice centrale) reprezentanța persoanelor aparținând minorităților naționale, nu corespunde procentului minorităților naționale în componența populației Moldovei, inclusiv reprezentanța minorității rome și minorităților puțin numeroase.³ Nu este creat

¹ Raportul privind respectarea drepturilor omului față de romi în Moldova pentru 2009, elaborat de către Centrul Național al Romilor.

² Rapoartele Centrului pentru Drepturile Omului privind respectarea drepturilor omului în Republica Moldova, www.ombudsman.md

³ Raportul periodic al Republicii Moldova asupra stadiului aplicării Convenției Internaționale privind Eliminarea Tuturor Formelor de Discriminare Rasială pentru anii 2008-2009.

mecanismul realizării art. 24 din Legea Republicii Moldova cu privire la drepturile persoanelor aparținând minorităților naționale și statutul juridic al organizațiilor lor” nr. 382 din 19.07.01,⁴.

Articolul 3

De jure, legislația Republicii Moldova asigură egalitatea drepturilor economice, sociale și culturale între femei și bărbați, însă de facto mai există restanțe la acest capitol. Legislația din domeniul egalității genurilor rămâne în mare parte declarativă, inclusiv din cauza tradițiilor și percepției despre rolul femeii în societate, precum și lipsei unor mecanisme eficiente de aplicare a legii. Cele mai problematice domenii rămân a fi implicarea insuficientă a femeilor în domeniul politic, economic și violența față de femei.

Prin Hotărârea Guvernului Republicii Moldova nr. 984 din 25. 08. 2006 a fost aprobat și un Plan național “Promovarea egalității genurilor umane în societate pentru perioada 2006-2009”, acesta fiind considerat drept un instrument normativ de implementare a Legii nr. 5 din 09. 09. 2006 cu privire la asigurarea egalității de șanse între femei și bărbați.

În rezultatul evaluării implementării planului de acțiuni întru identificarea progreselor și obstacolelor în aplicarea documentului s-a stabilit că multe acțiuni preconizate în Planul național nu au fost realizate sau realizate parțial/insuficient.⁵ În special, mai există carențe în ceea ce privește ajustarea cadrului normativ național la Legea cu privire la asigurarea egalității de șanse între femei și bărbați, au rămas nerealizate în mare parte acțiunile de promovare a „educației gender” în sistemul de învățământ.

Avocații parlamentari (ombudsmanii) abilitați cu atribuții de asigurare a garantării drepturilor și libertăților fundamentale ale omului prin prisma prevederilor Legii cu privire la avocații parlamentari și implicit prin art. 21 din Legea cu privire la asigurarea egalității de șanse între femei și bărbați asigurării respectării egalității între femei și bărbați nu au înregistrat sesizări cu referire directă asupra acestui aspect. Considerăm informarea insuficientă a populației cu referire la egalitatea genurilor una din cauzele principale de adresări reduse la acest capitol.

Activitatea unităților gender instituite în cadrul majorității structurilor autorităților publice centrale, conform Legii cu privire la asigurarea egalității de șanse între femei și bărbați este nesemnificativă. Eficiența activității acestora a fost limitată de faptul supraîncărcării persoanelor nominalizate (activitate adițională la funcția de bază, fără remunerare), fluctuația cadrelor (în special în dependență de factorul politic), lipsa resurselor pentru activitate, capacități insuficiente în domeniu. Mai mult ca atât în cadrul structurilor autorităților publice locale nu au fost create aceste unități, așa cum prevede Legea nr. 5 din 09. 09. 2006, motivul fiind același, lipsa resurselor, capacități insuficiente.

Articolul 6

În anul 2009 a fost atestată o majorare esențială a numărului de șomeri înregistrați la agențiile pentru ocuparea forței de muncă, comparativ cu anii 2007-2008 (79.241 șomeri în anul 2009, față de 48.396 numărul șomerilor în 2007 și 46.230 șomeri în 2008). În același timp, numărul șomerilor încadrați în câmpul muncii este în diminuare (17.001 în anul 2009 față de 23.367 în 2007 și 22185 în 2008). Disponibilizările esențiale de la unitățile economice (în anul 2009 –

⁴ Articolul 24 - Persoanele aparținând minorităților naționale au dreptul de reprezentanță aproximativ proporțională în structurile puterii executive și ale celei judecătorești de toate nivelurile, în armată, în organele de drept

⁵ Raportul Gender-Centru Monitorizarea implementării Legii cu privire la asigurarea egalității de șanse între femei și bărbați și a Planului național „Promovarea egalității genurilor umane în societate pentru perioada 2006-2009 „

6.821 șomeri disponibilizați față de 3.015 în 2007 și 3.272 în 2008), în opinia avocaților parlamentari, constituie unul dintre factorii care au influențat creșterea numărului de șomeri.

Printre problemele existente pe piața forței de muncă putem enumera:

- Nivelul de salarizare insuficient, neatractiv pentru populația aptă de muncă;
- Șomajul înalt;
- Capacitățile insuficiente ale structurilor Agenției Naționale pentru Ocuparea Forței de Muncă în acordarea unor servicii de bună calitate, în volum necesar, pentru integrarea populației pe piața muncii;

Printre categoriile de populație care sînt afectate în mod considerabil de riscul șomajului se află și persoane tinere, unele categorii social vulnerabile, cum ar fi, persoanele cu dizabilități, *femeile care, după o anumită perioadă de absență motivată de concediu parental, revin pe piața forței de muncă*, persoanele fără un loc stabil de trai, persoanele eliberate din locurile de detenție sau din instituțiile de reabilitare socială, persoanele care locuiesc în localitățile rurale.

Soluționarea acestor probleme necesită din partea Guvernului implicare și eforturi în căutarea unor soluții atât pe termen scurt, cât și pe termen lung.

O problemă stringentă și des abordată este accesul limitat pe piața muncii a persoanelor încadrate în grad de invaliditate. Deși actuala politică socială prevede măsuri de plasare pe piața muncii a persoanelor cu dizabilități, mecanismele și formele de asigurare cu servicii de reorientare profesională și reabilitare rămîn a fi insuficiente. Această problemă rămîne actuală pentru un număr mare de persoane -invalidi de gradul I și II.⁶

Exemplu:

La Centrul pentru Drepturile Omului s-a adresat cet. C., invalid de gradul I, care invoca imposibilitatea angajării în cîmpul muncii din cauza încadrării în grad de invaliditate. S-a constatat că invalizii de gradul I nu pot beneficia de serviciile organelor de plasare în cîmpul muncii, acest fapt fiind condiționat de existența unor prevederi legale, ce nu încurajează incluziunea socială a acestor categorii de persoane. Refuzul înregistrării invalizilor de gradul I de către agențiile de ocupare a forței de muncă este argumentat cu trimitere la articolul 2 lit.b) din Legea privind ocuparea forței de muncă și protecția socială a persoanelor aflate în căutarea unui loc de muncă nr. 102 din 13.03.2003.

Eforturile statului privind acordarea de facilități⁷ la angajare în cîmpul muncii a tinerilor specialiști din mediul rural nu sînt destul de semnificative. Or, în condițiile stabilite pentru beneficiere de înlesnirile respective se încadrează un număr redus de tineri. În același timp, punerea în sarcina autorităților publice locale asigurarea cu locuință gratuită a acestora face executarea prevederilor legale și mai dificilă.

⁶ Raportul Centrului pentru Drepturile Omului privind respectarea drepturilor omului în Republica Moldova în anul 2008, www.ombudsman.md

⁷ Art. 53 alin.9) din Legea învățămîntului nr. 547 din 21.07.1995;

Hotărîrea Guvernului nr.1171 din 08.11.2005 cu privire la aprobarea Regulamentului Fondului pentru susținerea cadrelor didactice tinere din mediul rural;

Art.11 din Legea ocrotirii sănătății nr.411 din 28.03.1995;

Hotărîrea Guvernului nr.1259 din 12.11.2008 cu privire la asigurarea cu locuință gratuită a tinerilor specialiști cu studii superioare și postuniversitare de rezidențiat, repartizați și angajați în cîmpul muncii în instituțiile publice (bugetare) din sate (comune).

În acest context susținem că problema locurilor de muncă poate fi soluționată, inclusiv prin implementarea politicilor axate pe promovarea spiritului de întreprinzător, susținerea dezvoltării întreprinderilor mici și mijlocii.

Articolul 7

Deși pe parcursul anilor evoluția salariului – principala sursă de existență a majorității populației - este în progresie, problema corelării salariului cu costurile necesităților vitale ale omului rămîne a fi nesoluționată. Se înregistrează o diferență esențială a coraportului salariilor în dependență de sfera de activitate.

Indicatorul utilizat de Biroul Național de Statistică (salariul mediu lunar pe economie al unui angajat), care servește pentru aprecierea gradului de acoperire a minimului de existență pentru persoane apte de muncă nu considerăm că poate demonstra situația reală. Or, quantumul salariului minim este mai mic, față de cel mediu.

Pînă în prezent nu există bază legislativă pentru determinarea minimului de existență⁸. În acest context, ombudsmanii consideră imperioasă adoptarea cadrului legal pentru determinarea și utilizarea minimului de existență, quantumul căruia să fie luat drept bază la calcularea salariului minim, pensiei minime și plăților sociale. Minimul de existență ar constitui un indicator în aprecierea nivelului de trai al cetățenilor, ar servi drept bază pentru elaborarea și realizarea politicilor sociale, garantînd cetățenilor un venit la nivelul acestui minim. De menționat că, asupra necesității urgentării adoptării cadrului legal respectiv, Instituția Ombudsmanului a stăruit în rapoartele privind respectarea drepturilor omului în Republica Moldova în anul 2006 și în anul 2008.⁹ Doar prin ajustarea salariului minim, a pensiei minime și a plăților sociale la quantumul minimului de existență stabilit pe republică vor fi posibile asigurarea garanțiilor de stat acordate cetățenilor în obținerea unui venit minim și excluderea cazurilor de discriminare a unor categorii de cetățeni față de altele.

Numărul sesizărilor către avocații parlamentari atît în oficiu, cît și în cadrul audiențelor în teritoriu cu referire la neachitarea salariului, au sporit considerabil în anul 2009. Potrivit datelor furnizate de Inspekția muncii, organ abilitat cu funcții de control de stat asupra respectării actelor normative în domeniul muncii, în ansamblu pe țară. La 1 ianuarie 2010 erau înregistrate datoriile la salarii la 373 întreprinderi, în creștere cu 17 unități față de situația de la 1 ianuarie 2009. Suma datoriilor constituind 153,5 mln. lei, față de 101,3 mln. lei. Cele mai mari restanțe se atestă în ramura agriculturii, industriei prelucrătoare, ramura transporturilor și comunicațiilor.

Deficiențele existente la achitarea restanțelor la plata salariilor:

- Utilizarea forței de muncă fără întocmirea contractului individual de muncă conform legislației și neefectuarea înscrisurilor necesare în carnetul de muncă
- blocarea conturilor bancare ale angajatorilor, care sînt în incapacitate de plată de către Inspectoratul Fiscal de Stat și Departamentul de executare;
- stoparea activității unor agenți economici;
- aflarea întreprinderilor în proces de insolabilitate.

Exemplu:

⁸ Minimul de existență se calculează în baza Hotărîrii Guvernului despre aprobarea Regulamentului cu privire la modul de calculare a minimului de existență nr. 902 din 28.08.2000

⁹Raportul Centrului pentru Drepturile Omului privind respectarea drepturilor omului în Republica Moldova în anul 2008, www.ombudsman.md

1. *Instituția ombudsmanului a fost sesizată de un grup de angajați ai S.A. "Fabrica de conserve Coșnița", r-l Dubăsari privind neachitarea salariului de mai bine de 8 luni de zile. În virtutea unor circumstanțe de ordin economic: seceta din anul 2007, criza financiară, diferența de curs valutar au creat mari dificultăți asupra situației financiare a întreprinderii, fapt ce a generat restanțe mari la achitarea salariului. Măsurile întreprinse de către organele de control de stat – aplicarea amenzilor, blocarea conturilor bancare ale întreprinderii nu au contribuit la soluționarea problemei, dimpotrivă au creat și mai mari dificultăți.*
2. *O situație similară s-a creat și la Întreprinderea de Stat „Combinatul de produse alimentare din Bălți”. Dat fiind faptul, că conturile bancare sunt sechestrate pentru neachitarea datoriilor față de buget, impozitelor, întreprinderea este în imposibilitate de a efectua careva operațiuni, inclusiv achitarea salariului.*

Conform prevederilor Codului muncii, plata salariilor este efectuată de angajator în mod prioritar față de alte plăți, inclusive, în caz de insolvabilitate a unității. Avocații parlamentari tot mai des sunt sesizați de cetățeni, care menționează asupra neexecutării horărilor judecătorești privind achitarea restanțelor la salariu, debitor fiind întreprinderea aflată în proces de insolvabilitate. În acest context, se impune mai mult efort din partea statului în asigurarea protecției cetățeanului prin elaborarea de mecanisme eficiente, acțiuni reale de protecție a angajaților.

Adoptarea Legii securității și sănătății în muncă nr. 186 din 10. 07. 2008 se înscrie în angajamentele asumate de Republica Moldova la ratificarea Convenției Organizației Internaționale a Muncii nr. 155 (1981) privind securitatea, sănătatea lucrătorilor și mediul de muncă, în vederea creării cadrului legislativ național, conform prevederilor Convenției menționate. Având ca obiectiv instituirea de măsuri privind promovarea îmbunătățirii securității și sănătății lucrătorilor la locul de muncă, legea stabilește principiile generale referitoare la prevenirea riscurilor profesionale, protecția sănătății și securitatea lucrătorilor, eliminarea factorilor de risc sau neprevăzuți, informarea, consultarea, instruirea lucrătorilor și a reprezentanților lor, precum și direcțiile generale pentru implementarea acestor principii. Aprecierea gradului viabilității obiectivelor propuse va fi posibilă doar după elaborarea mecanismelor de aplicare a Legii vizate.

Cele mai frecvente încălcări în domeniul securității și sănătății în muncă sînt:

- lipsa la nivelul agentului economic a unei structuri de securitate și sănătate în muncă;
- admiterea la lucru a persoanelor fără pregătire profesională și fără instruire în materie de securitate și sănătate în muncă;
- prestarea muncii în condiții de risc sporit, aplicarea tehnologiilor depășite și periculoase;
- neasigurarea echipamentului de protecție.

Anual inspectorii de muncă cercetează mai mult de 130 de accidente de muncă.¹⁰

Nerespectarea duratei timpului de muncă constituie o problemă invocată frecvent de cetățeni în timpul audiențelor la Centrul pentru Drepturile Omului. Angajații în majoritatea cazurilor acceptă condițiile impuse de angajator pentru a-și menține locul de muncă, în situația în care numărul șomerilor este în creștere esențială și posibilitatea angajării la un alt loc de muncă este redusă.

O altă problemă o constituie impunerea angajaților de a depune cereri de acordare a concediului neplătit, altelei angajații fiind forțați să plece în concediu neplătit chiar în lipsa cererii acestora,

¹⁰ Informație prezentată de Inspekția Muncii despre accidentele de muncă produse în anul 2009 și despre lichidarea și prevenirea restanțelor la plata salariilor;

astfel aceștia fiind lipsiți de orice sursă de subzistență, neavînd posibilitatea de a beneficia de serviciile Agenției Naționale pentru Ocuparea Forței de Muncă. Angajatorii evită disponibilizarea salariaților.

Exemplu:

La întreprinderea municipală "MOLDCARTON" S.A. mun. Chișinău, de jure activează 286 de salariați, dintre care de facto lucrează - 3, 5- fac parte din consiliul de administrare, 39 –în concediu de maternitate, 39-concediu de odihnă anual, 108 –în concediu neplătit (în baza cererilor depuse), 97-concediu neplătit (în lipsa cererilor scrise).¹¹

Articolul 9

Măsurile întreprinse întru realizarea reformelor social-economice, inclusiv prin indexarea anuală a pensiilor de asigurări sociale, au generat o majorare a cuantumului tuturor tipurilor de pensii, indemnizațiilor și altor alocații sociale.

	2005	2006	2007	2008	2009
Pensia minimă pentru limită de vîrstă	290,77 lei	336,42 lei	406,06 lei	475,09 lei	570,11 lei
Pensia minimă de invaliditate de gradul I	206,85 lei	239,33 lei	288,87 lei	337,98 lei	405,58 lei
Pensia minimă de invaliditate de gradul II	199,76 lei	231,12 lei	278,96 lei	326,38 lei	391,66 lei
Pensia minimă de invaliditate de gradul III	140,66 lei	162,74 lei	196,43 lei	229,82 lei	275,78 lei
Minimul de existență, pensionari		800, 3 lei	943,4 lei	1167,4 lei	1022,8 lei

Se atestă în continuare poziționarea persoanelor de vîrsta a treia, beneficiarilor de prestații sociale, într-o situație defavorabilă, reieșind din coraportul cuantumului acestor prestații cu datele Biroului Național de Statistică referitoare la cuantumul minimului de existență pentru aceeași perioadă.

Avocații parlamentari au constatat discrepanțe la aplicarea normelor care reglementează asigurarea cu pensii a diferitor categorii de persoane și care generează impedimente în realizarea dreptului la asistență și protecție socială. Astfel, lipsa mecanismului de realizare a prevederilor art. 27 din Legea cu privire la teatre, circuri și organizații concertistice nr. 1421 din 31.10.2002¹² a făcut imposibilă executarea de către Casa Națională de Asigurări Sociale a hotărîrii judecătorești privind stabilirea și achitarea pensiei pentru vechime în muncă. Dat fiind faptul că nu există reglementări privind modul și ordinea de plată a acestui tip de pensii (organul care stabilește pensia, modul de calcul, mărimile minime și maxime, etc.), beneficiarului de pensie în condițiile art. 27 din Legea nr. 1421 nu i se achita pensia timp îndelungat, chiar și dacă exista o decizie judecătorească definitivă.

¹¹ Informație prezentată de Inspecția muncii în urma controlului efectuat la Î.M. „MOLDCARTON” S.A. mun. Chișinău.

¹² Articolul 27. Pensia pentru limită de vîrstă lucrătorilor din rîndurile personalului artistic și de creație din teatre, circuri și organizații concertistice.

Deși, potrivit informației prezentate de Ministerul Muncii, Protecției Sociale și Familiei, încă din anul 2004 se elaborează proiecte de legi, chemate să aducă în concordanță normele ce vizează pensionarea personalului artistic și de creație, această problemă rămâne nesoluționată pînă în prezent.

Avocații parlamentari sînt îngrijorați de faptul că în condițiile în care Republica Moldova este condamnată în repetate rînduri de Curtea Europeană a Drepturilor Omului pentru că „autoritățile nu au întreprins toate măsurile rezonabile pentru a asigura executarea hotărîrii judecătorești”, neexecutarea unor hotărîri judecătorești generează violarea dreptului la asistență și protecție socială.

Deși Legea privind protecția socială a invalizilor nr. 821 din 24.12.1991, care este, în esență, o expresie a standardelor naționale în domeniul drepturilor omului pentru persoanele cu dizabilități, prevede respectarea unui spectru larg de drepturi sociale ale persoanelor cu dizabilități, lipsa unor mecanisme eficiente de implementare în practică și acoperirii financiare adecvate atribuie un caracter formal unor prevederi ale acesteia.

Problema asigurării accesului persoanelor cu dizabilități la mediul fizic și comunicațional este destul de gravă în Republica Moldova.

Legea privind protecția socială a invalizilor,¹³ obligă autoritățile publice centrale și locale să creeze condițiile necesare pentru accesul liber al invalizilor la casele de locuit, la clădirile și construcțiile publice și de producție, la folosirea liberă a mijloacelor de transport în comun și a comunicațiilor de transport, a mijloacelor de telecomunicații și de informare. Se atestă însă un șir de curențe la nivel de implementare a prevederilor legale.

Acțiuni în vederea asigurării accesului la mediul habitabil pentru persoanele cu dizabilități au fost prevăzute în Programul național de protecție, reabilitare și integrare socială a persoanelor cu handicap pentru anii 2000-2005. În același timp, constatările rezultate în urma monitorizării situației la capitolul accesibilitatea la mediul habitabil sunt pesimiste. Chiar dacă unele clădiri sunt dotate cu rampe de acces, nu totdeauna acestea sunt corespunzătoare, iar accesul persoanelor cu dizabilități locomotorii limitîndu-se doar la intrarea în edificii la primul nivel. În opinia avocaților parlamentari acțiunile prevăzute au rămas la nivel de intenție, datorită inexistenței unui mecanism de implementare, de control și evaluare a costurilor necesare. Totodată, măsuri reale la acest capitol întîrzie să apară, iar scuzele sunt dintre cele mai diverse, începînd cu lipsa resurselor financiare și terminînd cu arhitectura veche a clădirilor. Totodată se atestă lipsa unor standarde în ce privește minimul de mijloace și facilități de acces în clădirile de interes public, lipsa unor evaluări la nivel național cît și local, cu referință la necesitatea și costurile de adaptare a infrastructurii clădirilor

Și mai gravă este situația accesibilității la transportul public. Practic nu există unități de transport public adaptate la necesitățile persoanelor cu dizabilități.

Hotărîrea Guvernului nr.1268 din 21.11.2007 reglementează modalitatea de compensare a cheltuielilor de deservire cu transport a persoanelor cu dizabilități ale aparatului locomotor, stabilind o compensație anuală în mărime de 400 lei. Avocații parlamentari consideră această sumă derizorie. Or, cheltuielile pentru deplasare depășesc substanțial aceste sume, luînd în considerare dificultățile persistente de acces la transportul public.

¹³ Legea nr. 821 din 24.12.91 privind protecția socială a invalizilor. Capitolul II „Crearea condițiilor pentru accesul liber al invalizilor la infrastructura socială”

Cu un șir de probleme se confruntă persoanele care au la îngrijire invalizi. Conform prevederilor articolului 4 alin.4 din Legea cu privire șa asigurarea obligatorie de asistență medicală nr.1585 din 27.02.98 Guvernul are calitatea de asigurat pentru persoanele care îngrijesc la domiciliu un copil invalid cu severitatea I sau un invalid din copilărie de gradul I ținuit la pat cu vârsta de pînă la 18 ani. În condițiile în care și după atingerea majoratului starea sănătății acestor persoane nu se îmbunătățește, iar tutorii rămîn în continuare să îngrijească de aceștia, considerăm inechitabil lipsirea de unele garanții de care dispuneau aceștia.

În opinia avocaților parlamentari, la elaborarea politicilor statului în sfera protecției sociale este necesar să se țină cont și de situația acestei categorii de cetățeni, astfel încît garanțiile stabilite să nu fie condiționate de vârsta persoanei aflate la îngrijire.

Articolul 10

În condițiile în care salariul mediu lunar al unui angajat în luna ianuarie 2009 a fost 2555,4 lei, iar minimul de existență în anul 2009 constituie - 1187,8 lei statul acorda o indemnizație lunară în sumă de 50 lei pentru întreținerea copilului, atît persoanelor asigurate precum și celor neasigurate, dacă venitul mediu lunar pentru fiecare membru al familiei în semestrul precedent nu depășea 54 lei.¹⁴

Totodată coraportul dintre suportul acordat de stat familiilor cu copii și necesitățile vitale ale copilului demonstrează decalajul extrem dintre acestea.

	2006	2007	2008	2009
Cuantiunul indemnizației pentru întreținerea copilului cu vârsta cuprinsă între 1,5/3 și 16 ani persoanelor asigurate și neasigurate	50 lei	50 lei	50 lei	50 lei
Minimul de existență copii 1-6 ani (medii lunare pe o persoană, lei)	736,9 lei	871,2 lei	1091,8 lei	964,3 lei
Minimul de existență copii 7-16 ani (medii lunare pe o persoană, lei)	952,2 lei	1118,8 lei	1400,0 lei	1228,3 lei

Cu toate că legislația în vigoare stabilește clar regulile de implicare a minorilor în cîmpul muncii totuși au fost înregistrate astfel de cazuri. Este regretabil faptul că instituțiile în cadrul cărora au fost comise încălcările despre care a fost sesizat avocatul parlamentar sunt instituții publice a căror activitate este dedicată copiilor. Astfel în unul din cazuri, copiii au fost scoși la munca de cîmp pentru strîngerea recoltei timp de 2 săptămîni fără a se respecta limita inferioară de vîrstă. În cadrul vizitei avocatului parlamentar la fața locului s-a constatat că la muncile agricole participau elevii cu vîrsta cuprinsă între 11-18 ani¹⁵.

Un alt caz a fost adus la cunoștință avocatului parlamentar chiar de către copiii care au fost încadrați în cîmpul muncii în mod ilegal. Acești copii care se aflau într-o instituție educativă pentru copii cu devieri de comportament. În urma controlului corectitudinii antrenării copiilor la muncă, efectuat la demersul avocatului parlamentar de către Inspectoratul teritorial de muncă Drochia, a fost întocmit procesul verbal de control, prin care a fost interzisă antrenarea copiilor cu vîrsta de pînă la 15 ani la muncă în afara orelor de educație tehnologică, iar admiterea la

¹⁴ Hotărîrea Guvernului nr. 1478 din 15.11.2002 cu privire la indemnizațiile adresate familiilor cu copii

¹⁵ Liceul „M.Eminescu” din or. Cimișlia, Școala profesională din or. Cimișlia.

muncă a copiilor cu vârsta de peste 15 ani să se efectueze în conformitate cu cerințele legislației muncii¹⁶.

Articolul 11

Micșorarea numărului salariaților, creșterea șomajului, restanțele la plata salariilor a condiționat și aprofundat diferențierea socială a societății și scăderea nivelului și calității de trai al populației, în special, al păturilor socialmente vulnerabile - familiilor cu mulți copii și familiilor tinere, familiilor cu venituri mici, pensionarilor și invalizilor.

Întreținerea complexului locativ-comunal constituie în prezent o adevărată povară pentru consumatorii de servicii locativ-comunale. Creșterea prețurilor și tarifelor la resursele energetice și serviciile locativ-comunale au drept consecință scăderea bruscă a solvabilității populației. Inaptitudinea statului de a acorda ajutor populației prin subvenționarea parțială a locuințelor sau acordarea unui anumit ajutor financiar pentru soluționarea problemei locative a agravat această problemă și a condiționat creșterea datoriilor populației pentru plata serviciilor locativ-comunale.

Sistemul de înlesniri sub formă de compensații nominative la plata energiei electrice și deservirii locativ-comunale potrivit Legii nr.933 din 14 aprilie 2000 cu privire la protecția socială specială a unor categorii de populație¹⁷ nu rezolvă în complex problemele protecției sociale a populației, deoarece sub incidența legii menționate nu cad persoanele de vârstă înaintată, familiile tinere, angajații din sectorul rural, șomerii.

Cadrul legal actual care reglementează asigurarea cu locuințe a cetățenilor este destul de evaziv. Legea¹⁸ care reglementează modul de asigurare a cetățenilor cu locuințe este învechită și nu corespunde rigorilor actuale.

Garantarea de către stat prin instituirea unor prevederi cu privire la asigurarea anumitor categorii de cetățeni – judecători, procurori, ofițeri de poliție, persoane forțate să părăsească locul de trai, angajați din sistemul penitenciar.- cu spațiu locativ prin legi organice a condiționat o problemă de sistem. Obligarea administrației publice locale de asigurare cu locuințe sociale/de serviciu anumite categorii de persoane în absența unei acoperiri financiare pentru aceste scopuri a generat neexecutarea multiplelor hotărâri judecătorești definitive.

Urmare a hotărârii pilot a Curții Europene pentru Drepturile Omului pe cazul Olaru și alții versus Moldova din 28.07.2009 au fost operate modificări într-un șir de acte legislative care prevedeau asigurarea cu spațiu locativ a acestor categorii de persoane.

Articolul 12

Conform art. 36 din Constituția Republicii Moldova, dreptul la ocrotirea sănătății este garantat. Minimul asigurării oferite de stat este gratuit.

În ultimii ani politica guvernamentală în domeniul sănătății a evoluat progresiv. A fost aprobată Politica națională de sănătate și Strategia de dezvoltare a sistemului de sănătate pentru anii 2008-2017, a fost adoptat programul național de promovare a modului sănătos de viață pentru 2007-

¹⁶ Școala-internat pentru copii cu devieri de comportament Soloneț, r-l Soroca

¹⁷ Începând cu 1 ianuarie 2010, compensații nominative pentru categoriile de populație prevăzute în Legea nr.933 din 14 aprilie 2000 cu privire la protecția socială specială a unor categorii de populație, nu se stabilesc.

¹⁸ Codul cu privire la locuințe al R.S.S.Moldovenești, nr.2718 din 03.06.1983

2015, Programul național de combatere a hepatitelor virale B,C și D pentru 2007-2011, programul național pentru securitatea transfuzională și autoasigurarea țării cu preparate sanguine pentru 2007-2011, Programul național privind sănătatea mintală pentru 2007-2011. S-a făcut delimitarea juridică a serviciului de asistență medicală primară de cel spitalicesc și consolidarea infrastructurii instituțiilor medicale de urgență.

Principalele probleme cu care se confruntă sectorul sănătății constituie insuficiența transportului sanitar, dotarea insuficientă cu echipament medical, starea nesatisfăcătoare a edificiilor destinate ocrotirii sănătății, motivarea tinerilor specialiști, cota mare a mortalității infantile, răspîndirea tuberculozei, HIV-SIDA și hepatitei.

O altă problemă pentru Republica Moldova rămîne asigurarea medicală a populației. Prin Legea cu privire la asigurarea obligatorie de asistență medicală nr. 1585 din 27.02.1998 în Republica Moldova a fost introdus sistemul asigurării obligatorii de asistență medicală, care reprezintă un sistem garantat de stat de apărare a intereselor populației în domeniul ocrotirii sănătății prin constituirea, din contul primelor de asigurare, a unor fonduri bănești destinate pentru acoperirea cheltuielilor de tratare a stărilor condiționate de survenirea evenimentelor asigurate (maladie sau afecțiune).

Legea fondurilor asigurării obligatorii de asistență medicală stabilește anual mărimea primei de asigurare obligatorie de asistență medicală.

Deși se afirmă că acest sistem garantează accesul populației la serviciile medicale, persoanele care se adresează către ombudsman se plîng că dreptul la ocrotirea sănătății nu le este respectat. Petiționarii se referă la serviciile medicale necalitative, atitudinea iresponsabilă a angajaților din sfera sănătății, cozile formate în instituțiile medicale, cuantumul mic de servicii medicale acoperite de polița de asigurare, costurile sporite ale poliței de asigurare și inutilitatea acesteia.

Suma fixă în valoare absolută (pentru persoanele neangajate) și în mărime procentuală calculată la salariu și la alte recompense (pentru persoane angajate) s-a majorat în ultimii ani, după cum urmează:

anul	2005	2006	2007	2008	2009	2010
Suma fixă (pentru persoane neangajate)	664,8 lei	816,0 lei	1209,0 lei	1893,6 lei	2637,6 lei	2478,0 lei
Mărime procentuală (pentru persoane angajate)	2%	2%	2,5%	3%	3,5%	3,5%

Astfel, suma fixă a poliței de asigurare pentru persoanele care se asigură în mod individual (neangajații) a crescut în ultimii ani considerabil și este inaccesibilă pentru o categorie impunătoare de cetățeni chiar și în condițiile în care legislația prevede o reducere considerabilă a costului acesteia pentru persoanele care au achitat prima de asigurare obligatorie de asistență medicală în primele trei luni ale anului.

Trezește îngrijorarea ombudsmanului, situația în care Codul contravențional prevede sancțiune cu amendă de la 25 la 55 unități convenționale (1 unitate convențională = cu 20 lei) pentru neplata primelor de asigurare obligatorie de asistență medicală în termenul stabilit de legislație. Dacă persoana fizică nu a plătit amenda în decursul a 30 de zile de la data stabilirii ei, instanța de judecată o poate înlocui, după caz, cu amendă în mărime dublă, muncă neremunerată în folosul comunității sau arest contravențional. Instituția ombudsmanului a avut spre examinare sesizări

de la cetățenii neangajați, care nu au plătit prima de asigurare obligatorie de asistență medicală din lipsa resurselor financiare și care au fost sancționate cu amendă, înlocuită ulterior cu arest administrativ.

Conform Legii cu privire la asigurarea obligatorie de asistență medicală nr. 1585 din 27.02.1998, Guvernul are calitatea de asigurat doar pentru persoanele care îngrijesc la domiciliu un copil invalid cu severitatea I sau un invalid din copilărie de gradul I ținut la pat cu vârsta de până la 18 ani. Astfel, cetățenii neîncadrați în câmpul muncii, care îngrijesc de o persoană cu dizabilități au rămas neincluși în lista persoanelor pentru care asigurator este Guvernul.

Este defectuoasă asigurarea dreptului la ocrotirea sănătății în regiunea transnistreană. Conform Studiului „Drepturile omului în regiunea transnistreană a Moldovei”¹⁹, elaborat de Asociația Promo-LEX, salariații instituțiilor constituționale, domiciliați în această regiune, nu pot beneficia de asistență din partea instituțiilor medicale din Transnistria. Un exemplu în acest sens este situația profesorilor din instituțiile de învățământ cu predare în grafia latină din regiune, salarizați din bugetul de stat al Republicii Moldova. Deși acestora le sunt reținute contribuțiile pentru asigurarea medicală, pe de o parte nu sunt deserviți în instituțiile medicale din regiune, fiind trimiși la instituțiile medicale aflate sub jurisdicția autorităților constituționale, iar pe de altă parte, instituțiile constituționale nu pot deservi cetățenii și persoanele asigurate, care locuiesc sau se află pe teritoriul controlat de regimul separatist.

Totodată, persoanele care și-au procurat polițe de asigurare nu pot beneficia de serviciile medicale incluse în Programul unic al asigurării obligatorii de asistență medicală, deoarece acestea sunt prestate în baza biletului de trimitere eliberat de medicul de familie.

***Exemplu:** cetățeanul X, domiciliat în regiunea transnistreană, s-a asigurat în mod individual prin plata primei de asigurare obligatorie de asistență medicală în sumă fixă. În momentul în care a avut nevoie de asistență medicală s-a deplasat într-o instituție medico-sanitară din municipiul Chișinău, însă serviciile i-au fost acordate contra plată deoarece nu a avut trimitere eliberată de medicul de familie.*

La momentul actual legislația în vigoare nu conține norme speciale care să reglementeze procedura de acordare a asistenței medicale în baza poliței de asigurare pentru cetățenii Republicii Moldova care locuiesc în regiunea transnistreană.

O problemă majoră invocată de cetățeni este acordarea asistenței medicale la domiciliu pentru persoanele care nu se pot deplasa de sine stătător și problema acoperirii cheltuielilor de transport bolnavilor care suferă de insuficiență renală cronică, care efectuează dializa²⁰.

În cadrul unei investigații efectuate de instituția ombudsmanului în perioada 2007-2008 s-au constatat un șir de probleme cu care se confruntă atât pacienții afectați de insuficiență renală, cât și Centrele de Dializă – deplasarea pacienților la Centrele de Dializă; asigurarea Centrelor de Dializă cu dializoare care corespund parametrilor necesari; procedura de asigurare a pacienților cu eritropoetină umană (neorecormon, eporex, epoeten, eritrostim), care este capabilă să îmbunătățească simțitor calitatea vieții persoanelor în cadrul tratamentului cu hemodializă; supraaglomerarea secțiilor și deficitul de locuri de dializă.

În aceste condiții rămâne nerealizat scopul sistemului asigurării obligatorii de asistență medicală: oferirea cetățenilor Republicii Moldova posibilităților egale în obținerea asistenței medicale

¹⁹ Studiul “Drepturile omului în regiunea transnistreană a Moldovei, www.promolex.md

²⁰ Raportul privind respectarea drepturilor omului în Republica Moldova în anul 2007, www.ombudsman.md

oportune și calitative. Se impune necesitatea perfecționării mecanismului asigurării obligatorii de asistență medicală.

Serviciului sanitaro-epidemiologic, care Prin Legea privind supravegherea de stat a sănătății publice nr.10-XVI din 03.02.2009, serviciul sanitaro-epidemiologic se reorganizează și se instituie Serviciul de Supraveghere de Stat a Sănătății publice, cu atribuții și funcții noi la cele deja existente, spre exemplu, cum ar fi: supravegherea și controlul bolilor netransmisibile și cronice; studierea, argumentarea, inițierea, elaborarea, monitorizarea și controlul realizării politicilor și programelor de sănătate publică; intervenirea în organizarea măsurilor de prevenție primară și secundară a maladiilor; supravegherea și coordonarea activităților de sănătate publică la nivel de unitate administrativă și comunitate; inițierea, susținerea și efectuarea activităților de cercetare-dezvoltare, transfer tehnologic și inovare în domeniul sănătății publice.

De competența și responsabilitatea acestui serviciu ține și nivelul de pregătire a specialiștilor și dotarea respectivă a instituțiilor pentru asigurarea răspunsului adecvat la urgențele în sănătatea publică, cum ar fi terorismul biologic, chimic și radiațional, consecințele calamităților naturale (ploi abundente, cutremur, alunecări de teren, canicula etc) cu impact major negativ asupra sănătății și bunăstării populației.

Se impune necesitatea urgentării reformării și adaptării structurii și capacității acestui Serviciu noilor cerințe.

Datorită prioritizării intervențiilor în fortificarea sistemului de supraveghere și control al bolilor contagioase, în anul 2009 s-a reușit finanțarea din bugetul de stat la nivel de 100% a necesităților de medicamente și consumabile pentru realizarea programelor de imunizări, prevenirea maladiei HIV/SIDA și a bolilor sexual-transmisibile, combaterea tuberculozei, securitatea transfuzională, tratamentul unor maladii rare la copii, prevenirea și tratamentul patologiei, care influențează negativ asupra genomului uman.

La moment, tratamentul direct supravegheat în condiții de staționar a persoanelor cu tuberculoză este asigurat în proporție de 100%, iar în condiții de ambulator acest indicator constituie 77,2%. Însă, în pofida eforturilor întreprinse și a aplicării strategiilor OMS în controlul tuberculozei (DOTS și DOTS Plus), în ultimii 5 ani, pe întreg teritoriul republicii, rata de succes al tratamentului nu depășește 62%, iar ultima valoare înregistrată pentru cohorta anului 2008 constituie 55,9%, ceea ce face imposibilă atingerea obiectivului de 85% stabilit în Programul Național de control și profilaxie al tuberculozei pentru anii 2006-2010.

Multidrogrezistența în tratamentul persoanelor cu tuberculoză rămîne a fi inacceptabil de mare - 42,97% din numărul de cazuri tratate și devine deja o problemă națională.

Legea privind sănătatea mentală nr. 1402 din 16.12.1997 (pînă la 04.04.2008 – Legea privind asistența psihiatrică) stabilește temeiurile de spitalizare fără liberul consimțămînt, procedura de examinare a persoanelor spitalizate fără liberul lor consimțămînt, procedura de adresare în instanța judecătorească în cazul spitalizării fără liberul consimțămînt, de examinare a cererii de spitalizare fără liberul consimțămînt²¹. Verificarea selectivă a dosarelor pacienților, efectuată de

²¹. Aceste persoane trebuie să fie supuse unui examen obligatoriu în primele 48 de ore de către comisia de medici psihiatri a staționarului, care va decide asupra temeiniciei spitalizării. În cazul în care spitalizarea este considerată neîntemeiată, persoanei spitalizate trebuie să i se facă formele de ieșire. Dacă spitalizarea este considerată întemeiată, comisia de medici psihiatri expediază avizul, în 24 de ore, instanței judecătorești în a cărei rază se află staționarul de psihiatrie pentru a hotărî asupra aflării ulterioare în staționar a persoanei. Cererea de spitalizare în staționarul de psihiatrie fără liberul consimțămînt este examinată de judecător în decursul a 3 zile de la primire în instanță judecătorească sau în staționar. Hotărîrea privind satisfacerea cererii de spitalizare în staționarul de

Instituția ombudsmanului (Centrul pentru Drepturile Omului) denotă că în majoritatea cazurilor această procedură este respectată. Conform materialelor din dosare, prelungirea spitalizării fără liberul consimțământ este efectuată cu respectarea legislației. Au fost sesizate carențe în partea ce ține de argumentarea avizului comisiei de medici psihiatri privind aflarea persoanei în staționar, în partea ce ține de activitatea organizațională a instanțelor de judecată în partea ce ține de obligativitatea de a examina cererea de spitalizare în staționarul de psihiatrie fără liberul consimțământ în decurs de 3 zile de la primirea acesteia.

În cadrul Spitalului Clinic de Psihiatrie activează Secția de expertiză psihiatrico-legală, unde sunt internate trei categorii de persoane: persoane în privința cărora instanța de judecată a pronunțat sentința de aplicare a măsurilor de constrângere cu caracter medical; persoane care s-au îmbolnăvit în timpul efectuării urmăririi penale sau aflării în stare de arest; recruții. Recruții sunt plasați în instituție pentru o perioadă de 14 zile pentru efectuarea investigațiilor psihiatrice în vederea deciderii asupra aptitudinii sau inaptitudinii acestora pentru satisfacerea serviciului militar. Aflarea recruților împreună cu celelalte categorii de persoane, în condiții similare celor din locurile de detenție aduc atingere dreptului la integritate fizică și psihică și poate fi tratată drept tratament inuman sau degradant²².

Există unele deficiențe ce țin de statutul acestei subdiviziuni a Spitalului Clinic de Psihiatrie. În opinia unor specialiști de domeniu, persoanele în privința cărora instanța de judecată a pronunțat sentința de aplicare a măsurilor de constrângere cu caracter medical și persoanele care s-au îmbolnăvit în timpul efectuării urmăririi penale sau aflării în stare de arest trebuie să fie plasate într-o instituție medicală separată, cu statut și procedură de finanțare bine definite. Există neclarități și la capitolul „asigurarea dreptului la ocrotirea sănătății” pentru această categorie de pacienți – pe de o parte aceștia nu cad sub incidența Legii cu privire la asigurarea obligatorie de asistență medicală, pe de altă parte ei nu intră în categoria de cetățeni, tratamentul cărora este finanțat din bugetul de stat (după modelul instituțiilor cu profil medical din cadrul sistemului penitenciar).

Conform Raportului ministrului sănătății, prezentat la Colegiul Ministerului Sănătății la 29 ianuarie 2009²³, bolile mintale și consumul abuziv de droguri se găsesc în continuă creștere. În legătură cu acest fapt se impune necesitatea perfecționării serviciilor din domeniul sănătății mintale, crearea unui sistem nou de servicii, decât un model instituțional de servicii bazat pe admisia acută, oferirea facilităților și serviciilor de evaluare, reabilitare, echipe de sănătate mintală la nivel de comunitate, spitale de zi și centre de resurse a comunității, cămine, domiciliere specializată, susținerea bunăstării sociale ș.a.

Reducerea accesului tinerei generații la produse dăunătoare sănătății este asigurat de cadrul normative actual (Legea nr. 1100 din 30.06.2000 cu privire la fabricarea și circulația alcoolului etilic și a producției alcoolice ; Legea nr. 278 din 14.12.2007 cu privire la tutun și articole din tutun care prevăd interzicerea comercializării băuturilor alcoolice și articolelor din tutun minorilor. De asemenea, cadrul normativ existent interzice amplasarea unităților comerciale cu vânzarea băuturilor alcoolice în cadrul instituțiilor bugetare, de educație etc. Concomitent, conform Codului Contravențional amenziile administrative au fost majorate pentru încălcarea regulilor de comercializare a băuturilor alcoolice și articolelor din tutun. În prezent amenda respectivă constituie de la 60 la 100 de unități convenționale aplicate persoanei fizice, sau de la

psihiatrie fără liberul consimțământ constituie temei pentru spitalizarea și ținerea persoanei în staționar, Legea privind sănătatea mentală, art. 31, 32, 33, 34.

²² Raportul privind respectarea drepturilor omului în Republica Moldova în anul 2007, pag. 29, www.ombudsman.md

²³ Raportul Ministrului Sănătății la Colegiul Ministerului Sănătății, 20 ianuarie 2009, pag. 13, www.ms.gov.md

100 la 200 de unități convenționale aplicate persoanei juridice. Însă practica demonstrează că aceste prevederi legale nu sunt respectate pe deplin.

Conform Raportului ministrului sănătății ²⁴, au fost promovate pentru învățământul gimnazial disciplina opțională „Educație pentru sănătate” și pentru învățământul liceal „Educație pentru viața de familie”, iar pentru formarea deprinderilor de viață în rîndul tineretului studios se realizează cursul „Educație pentru sănătate”. Instituția ombudsmanului a constatat că aceste obiecte de studiu nu sunt introduse în curricula pentru gimnazii și pentru licee; nu sunt introduse în orarul lecțiilor afișat în holurile instituțiilor de învățămînt.

Articolul 13

Dreptul la învățătură este asigurat prin învățămîntul general obligatoriu, prin învățămîntul liceal și prin cel profesional, prin învățămîntul superior, precum și prin alte forme de instruire și de perfecționare.” (art.35, Constituția Republicii Moldova)” și totodată conform alin.(4) “Învățămîntul de stat este gratuit”.

Cu toate acestea după cum a fost menționat în răspunsul oferit de statul parte, sunt colectate sume bănești de la părinți. Taxele școlare sînt un subiect foarte delicat pentru societate. Statul parte a menționat că pentru înlăturarea acestui fenomen cunoscut în societate sunt necesare măsuri din partea organelor de stat în vederea ameliorării situației materiale a pedagogilor.

Suntem siguri de faptul că această măsură propusă de stat pentru combaterea fenomenului va fi una binevenită și apreciată în special de către corpul didactic dar în opinia noastră problema respectivă ar trebui abordată și din alt punct de vedere și anume cel legat de legalitatea taxelor colectate.

O parte a societății și inclusiv reprezentanți ai Guvernului consideră că aceste taxe sunt colectate legal deoarece activitatea asociațiilor părintești este reglementată de Legea cu privire la asociațiile obștești nr. 837-XIII din 17.05.1996. Totodată, aderarea părinților la asociația părintească a instituției de învățămînt unde copiii își fac studiile este obligatorie pentru ca copiii să fie admiși în instituție, și pentru aceasta este nevoie ca părinții să fie de acord cu statutul asociației care prevede achitarea obligatorie a taxelor școlare. Prin urmare, în opinia unor oficiali și a majorității celor implicați în procesul educațional, articolul respectiv din statutul asociației legalizează colectarea taxelor școlare în pofida faptului că Legea Supremă a țării prevede expres învățămîntul fără plată.

Conform unor rapoarte ale societății civile s-a constatat că statul asigură mai puțin de 70% din necesitățile instituțiilor preuniversitare²⁵. De obicei, banii de la Bugetul de stat sunt destinați pentru: salarii, pentru achitarea energiei și a apei etc., alte cheltuieli fiind lăsate pe seama părinților.

O altă problemă o reprezintă costurile adiționale procesului educativ. Printre acestea ținem să menționăm sistemul de închiriere a manualelor. Prin Hotărîrea Guvernului nr. 777, din 30.06.2003 „cu privire la introducerea Schemei de închiriere a manualelor pentru învățămîntul liceal” se reglementa sistemul de închiriere a manualelor pentru elevii din învățămîntul liceal. Astfel, conform acestei hotărîri, beneficiarii urmau să achite în primul an - 40%, în al doilea an - 35% și în al treilea an - 25% din prețul manualului. Hotărîrea respectivă a fost abrogată la data de 15.01.2010 prin Hotărîrea Guvernului nr. 921 din 31.12.2009.

²⁴ Ibidem

²⁵ Raportul Asociației Promo-Lex privind respectarea drepturilor omului în Republica Moldova pentru anii 2007-2008, www.promolex.md

Există localități în care copiii sunt nevoiți să parcurgă pe jos distanțe și pînă la 8 km. Deși conform art. 45, lit. h) din Legea învățămîntului nr. 547 din 21.07.1995 autoritățile publice locale asigură transportul gratuit al elevilor la și de la instituțiile de învățămînt în localitățile rurale, la distanțe ce depășesc 3 km, în țară există peste 100 localități în care copiii se deplasează pe jos la școală.

Conform prevederilor constituționale și legale²⁶ statul asigură șanse egale de acces în instituțiile de stat de învățămînt liceal, profesional, mediu de specialitate și superior, pe bază de merit, în funcție de aptitudini și capacități. În același timp, unele acte normative dezvoltă condiții care facilitează situația candidaților care aspiră la continuarea studiilor, nu în baza meritelor proprii, ci în dependență de situația familială, meritele membrilor familiilor lor etc.

Așadar, conform Hotărîrii Guvernului nr. 520 din 05.08.92 cu privire la măsurile primordiale de protecție socială a persoanelor, participante la acțiunile militare pentru apărarea integrității și independenței Republicii Moldova, și acordarea ajutorului necesar cetățenilor și familiilor afectate de conflictul militar, copiii ai căror părinți și-au pierdut viața sau capacitatea de muncă ori au dispărut fără veste în timpul acțiunilor de luptă pentru apărarea integrității și independenței Republicii Moldova, sunt înmatriculați fără concurs, la locurile (cu bursă) acordate de către stat în instituțiile de învățămînt secundar profesional; pot participa la concursul de admitere în instituțiile de învățămînt de stat mediu de specialitate și superior la locurile (cu bursă) acordate în acest scop, în condițiile stabilite de Ministerul Educației și Tineretului.

Regulamentul pentru admiterea la studii superioare, aprobat prin Hotărîrea Colegiului Ministerului educației, Tineretului și Sportului nr. 61 din 27.04.2006, stabilește unele criterii diferențiate în procesul de admitere, inclusiv cote din numărul total de locuri prevăzute în planul de înmatriculare cu finanțare bugetară, rezervate candidaților în dependență de statutul social propriu sau al unor membri ai familiei lor, apartenență etnică, componența familiei, domiciliu (localități rurale, centre raionale, orășele mici, municipiile Chișinău și Bălți), etc. Candidații din aceste categorii păstrează concomitent dreptul de a participa și la concursul general de admitere.

În virtutea anumitelor circumstanțe, familiile unor categorii de cetățeni pot fi îndreptățite să pretindă la facilități de ordin material, financiar etc., dar nicidecum la preferințe în domeniul învățămîntului, în care unicul criteriu de selecționare trebuie să fie nivelul de pregătire a persoanei. Altfel, situația generează diminuarea drepturilor pretendenților cu un nivel superior de pregătire și inhibă spiritul de concurență sănătoasă.

Același act departamental conține restricții de vîrstă. Astfel, pentru participarea la concursul de admitere la învățămîntul de zi pot participa persoanele cu vîrsta de pînă la 35 de ani. Ombudsmanul recomandă Ministerului Educației să revizuiască regulamentul vizat pentru a asigura accesul la studii superioare exclusiv pe bază de merit, conform standardelor internaționale și normelor naționale.

În scopul asigurării economiei naționale cu specialiști și muncitori calificați, corelării procesului de pregătire a cadrelor în funcție de cererea pe piața muncii din țară, anual, prin Hotărîre de Guvern, sînt aprobate planurile de înmatriculare la studii superioare, medii de specialitate și secundar profesionale, inclusiv pentru instituțiile de învățămînt private. Există numeroase opinii, conform cărora, prin stabilirea cotelor pentru instituțiile de învățămînt în bază de contract Guvernul a restrîns dreptul persoanelor de a asimila o meserie potrivit capacităților, libertatea alegerii unui domeniu de pregătire profesională, a limitat prin metode administrative accesul la studii al cetățenilor care doresc să-și asume cheltuielile pentru instruire.

²⁶ Legea învățămîntului nr. 547 din 09.11.1995

